

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 26 (39)

Суми – 2021

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2021.i26.p93>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ В ПРИКОРДОННИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ

*Нікітенко Олександр Іванович,
доктор юридичних наук,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
факультет права та лінгвістики,
Білоцерківський національний аграрний університет*

Дана стаття призначена теоретичним засадам стратегії забезпечення безпеки у прикордонних районах України правоохоронними органами. Правоохоронні органи – це існуючі в суспільстві та державі установи та організації, що здійснюють правоохоронну та правозастосовну функцію основне завдання яких полягає в забезпеченні безпеки в прикордонних районах України.

На сучасному етапі розбудови України, як демократичної соціальної та правової держави з урахуванням глобальних змін, що відбулися останнім часом у світі, розвиток діяльності правоохоронних органів, щодо забезпечення національної, внутрішньої безпеки від внутрішніх і зовнішніх загроз є одним і з пріоритетних напрямків державної політики, європейський вибір населення України актуалізував проблему реалізації ратифікованих угод із країнами Європейського Союзу, в тому числі, положення Європейської Хартії у сфері забезпечення безпеки в прикордонних районах держави, як важливих складових політико-правової системи України.

Забезпечення державної безпеки, захист державного кордону та охорона в прикордонній сфері України відповідно до Конституції України покладається на військові формування та правоохоронні органи держави. Держава приділяє особливу увагу щодо вдосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання у сфері національної та внутрішньої безпеки держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Становлення наукової доктрини наукового порядку в Україні має свою власну непросту історію. Підтримання та зміцнення правового порядку в суспільстві в сучасних умовах, як необхідної передумови ефективного функціонування розгалуженого правозахисного механізму за участю інституцій держави, правоохоронних органів, громадянського суспільства потребують ґрунтового доктринального супроводження.

Ключові слова: прикордонні райони, правопорядок, правова доктрина, національна безпека, правоохоронні органи.

Nikitenko O.I. Legal bases of activity of law enforcement bodies in the field of security in border areas of Ukraine. This article is intended for the theoretical foundations of the strategy of security in the border areas of Ukraine by law enforcement agencies. Law enforcement agencies are existing in society and the state institutions and organizations that perform law enforcement and law enforcement functions whose main task is to ensure security in the border areas of Ukraine.

At the current stage of development of Ukraine as a democratic social and legal state, taking into account the recent global changes in the world, the development of law enforcement agencies to ensure national and internal security from internal and external threats is one of the priorities of European policy. The choice of the population of Ukraine highlighted the problem of implementation of ratified agreements with the European Union, including the provisions of the European Charter in the field of security in the border areas of the state, as important components of the political and legal system of Ukraine.

Ensuring state security, protection of the state border and protection in the border area of Ukraine in accordance with the Constitution of Ukraine is entrusted to military formations and law enforcement agencies of the state. The state pays special attention to improving the legislation in the field of administrative and legal regulation in the field of national and internal security of the state from internal and external threats. The formation of the scientific doctrine of the scientific order in Ukraine has its own difficult history. Maintaining and strengthening the rule of law in society in modern conditions, as a necessary prerequisite for the effective functioning of an extensive human rights mechanism with the participation of state institutions, law enforcement agencies, civil society require thorough doctrinal support.

Key words: border areas, law and order, legal doctrine, national security, law enforcement agencies.

Забезпечення безпеки у прикордонних районах України правоохоронними органами – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, захисту економічної, інформаційної безпеки. Забезпечувати в державі правопорядок та захист суверенітету та територіальної цілісності передбачений Конституцією та законами України, на принципах демократизму, гуманізму, соціальної справедливості і верховенства права.

Конституція та закони України містять певні вимоги, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [1].

Система безпеки в правоохоронній сфері України охоплює такі основні елементи: наукову теорію (філософію), правову доктрину, політику стратегії і практики забезпечення безпеки на прикордонних територіях: в сфері правопорядку, контрабанди, міжнародного тероризму, кібербезпеки, корупції тощо.

В умовах військового протистояння в окремих регіонах нашої держави (Донецька та Луганська обл.) та анексії Автономної Республіки Крим збереження єдності України є обов'язковою умовою її подальшого існування як суверенної та незалежної держави, захисту суверенітету, територіальної цілісності, забезпечення державної безпеки, захисту на прикордонних територіях держави, покладається на військові формування та правоохоронні органи України.

22 липня 1998 р. Указом Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» метою якої є реформа і поетапне створення такої системи державного управління, що забезпечують становлення України як високорозвинутої, правової, цивілізованої, європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури і демократії [2].

Адміністративно-правове регулювання та методологічні засади стратегії забезпечення

внутрішньої безпеки в прикордонних районах України правоохоронними органами розглядається вченими, правознавцями і практичними працівниками. Так Закон України «Про державну прикордонну службу України» підкреслює, що на Державну прикордонну службу України покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні [3], а Закон України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» визначає, що правоохоронні органи - органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [4].

Засоби забезпечення безпеки особи, суспільства, держави правоохоронними органами України розрізняють різні типи безпеки : за масштабом – міжнародна, регіональна, локальна; за суб'єктами – особиста, суспільна, національна; за суспільними суб'єктами – політична, економічна, інформаційна, військова, економічна, розвідувальна, комп'ютерна в прикордонній сфері. Хочу підкреслити, що Закон України «Про державну таємницю», визначає категорії відомостей до державної таємниці з установленням ступеня їх секретності шляхом обґрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці [5], особливо в прикордонних районах України.

Необхідно додати, що безпека в прикордонних районах України здійснюється правоохоронними органами відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», що оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із

застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [6].

Становлення наукової доктрини у сфері правопорядку в Україні має свою власну непросту історію, яка охоплює напрацювання вчених XIX-XX ст. і нашого часу. Підтримання та зміцнення правопорядку в сучасних умовах, як необхідної передумови ефективного функціонування розгалуженого правоохоронного і правозахисного механізму, потребують ґрунтовного доктринального супроводження [7, с. 281].

Захист державного кордону міститься в загальних положеннях в українському законодавстві з цих питань, а саме в Законі України «Про державний кордон» та «Про Державну прикордонну службу України». Аналізуючи питання адміністративно-правового забезпечення безпеки в прикордонній сфері України необхідно відмітити вагомий вклад правоохоронної системи у процес підготовки та укладення міждержавних договорів з сусідніми державами.

Державний суверенітет – це верховенство права, самостійність, законність, забезпечення економічної, інформаційної, комп'ютерної безпеки та соціального захисту громадян. Суб'єктами в сфері забезпечення національної безпеки в прикордонних районах є органи державної влади (законодавчої та виконавчої), органи місцевого самоврядування, громадськими організаціями та громадянами [8, с. 53].

Здійснення реформаційних процесів у сфері правоохоронної діяльності України та унормування статусу правоохоронних органів України Конституцією України, перш за все, потребує з'ясування сутності терміну «правоохоронні органи», виявлення їх функціонального призначення і, виходячи з цього, - визначення системи цих органів. Поняття «правоохоронні органи» є одним з найбільш невизначених в українському правознавстві, внутрішньо суперечливим і надмірним за обсягом. Поняття «правоохоронні органи» набув широкого вжитку після прийняття Конституції України якою покладається забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України.

Зараз в українському адміністративному праві налічується від 18 до 80 правоохоронних органів залежно від конкретного змісту. Закон України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» включає в себе розширений перелік за рахунок включення до нього інших органів виконавчої влади.

Основними функціями Державної прикордонної служби України згідно ст. 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» є: охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму; здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення [3].

Забезпечення безпеки в прикордонних районах держави гарантується згідно ст. 19 Конституції України: «Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [1].

Адміністративно-правове регулювання та методологічні засади стратегії забезпечення безпеки в прикордонних районах правоохоронними органами України визначає адміністративна реформа.

Отже, головною метою діяльності правоохоронних органів у сфері безпеки у прикордонних районах України є стратегія формування адміністративно-правового законодавства з питань конституційного ладу та порядку прийняття і введення в дію змін до Конституції України з питань правоохоронної діяльності та адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування щодо безпеки у прикордонних районах держави.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>
3. Про державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>

4. Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>
5. Про державну таємницю : Закон України від 24.01.1994 р. № 3855-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>
6. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
7. Правова доктрина України : у 5 т. / Національна академія правових наук України. Харків : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / редкол.: В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. 976 с.
8. Нікітенко О. І. Внутрішня безпека у прикордонних районах України : монографія. Біла Церква, 2021. 396 с.